

ТРЕТЕЙСЬКІ СУДИ УКРАЇНИ

Доп. - Звоновська Ю. М., ст. гр. Ю-23.

Наук. кер. - ст. викл. Курдес О. Л.

Пошук і вдосконалення найбільш ефективних методів вирішення конфліктів і цивільно-правових спорів постійно продовжується. При цьому більшість країн з розвинутою економікою визнали альтернативні методи їх вирішення. Передове місце серед них займають третейські суди. 11 травня 2004 року і українським парламентом був прийнятий Закон України „Про третейські суди”, який закріпив основні принципи діяльності третейського судочинства України. Відповідно до даного Закону третейський суд – це не державний, незалежний орган, який створюється за згодою чи відповідному рішенню зацікавлених фізичних або юридичних осіб, для вирішення спорів які виникають з цивільних і господарських правовідносин (ст.. 2).

Влада третейського суду заснована на договірній основі, на волі приватних осіб. Мета третейського вирішення справ – врегулювання виникнувши правових конфліктів та забезпечення добровільного виконання обов’язків. Закон „Про третейські суди” визначає, що завдання третейського суду це захист майнових і немайнових прав і охоронюваних Законом інтересів сторін третейського розгляду шляхом всебічного розгляду і вирішення спорів(ст.. 3).

З прийняттям Закону з’явилося нове поняття- третейський суддя. Третейський суддя-це фізична особа, яка вирішує спір в третейському суді, незацікавлена прямо чи побічно в результаті вирішення спору. При цьому він повинен володіти відповідними знаннями, досвідом, діловими та моральними якостями необхідними для вирішення спору.

Третейські судді не є найманими працівниками і суб’єктами підприємницької діяльності. Із Закону прямо не випливає, що судді здійснюють незалежну професійну діяльність, оскільки відсутні загальні кваліфікаційні ознаки

такої діяльності. Вимоги до третейських суддів (ст. 18) містять обмеження по цивільній дієздатності (вік, перебування під опікою та піклуванням, визнання судом не дієздатним) і відносно осіб, які не мають судимості. Крім того, не можуть бути третейськими суддями особи, які не мають кваліфікації, погодженої сторонами. У випадку колегіального вирішення спору вимоги відносно наявності вищої юридичної освіти поширюється лише на головуючого третейського суду.

Досить актуальним є питання, чи можуть державні службовці і судді в тому числі конституційного суду бути третейськими суддями. В теперішній час не має практики, відповідно до якого договору – трудовому чи цивільно правовому – працює третейський суддя. Однак можна з впевненістю говорити, що державні службовці можуть бути суддею в третейському суді, а в постійно діючому суді лише на умовах цивільно – правового договору.

Деяко інша ситуація з суддями. Відповідно до статті 5 ЗУ „Про статус суддів” суддя не може виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої. Розгляд справ в третейському суді не є ні науковою, ні викладацькою, ні творчою роботою. Тому на платній основі вони не можуть бути третейськими суддями. Це відноситься і до суддів Конституційного Суду України, оскільки в ст. 16 ЗУ „Про Конституційний Суд України” є аналогічні обмеження. Про те ніхто не забороняє суддям розглядати третейські спори безоплатно.

Аналізуючи статус суддів, хотілось би особливо виділити голову третейського суду. На відміну від інших суддів голова постійно діючого третейського суду не може здійснювати свою діяльність відповідно з цивільно – правовим договором, предметом якого є розгляд конкретного спору в конкретні строки і отримання за це гонорару. Він повинен працювати на постійній основі, тобто за трудовим договором. Але в Класифікаторі професій ДК 003 – 95, затвердженому наказом Держкомітету України по стандартизації, метрології і сертифікації від 27.07.1995 № 257, серед професійних назв

робіт відсутній голова третейського суду. У зв'язку з цим виникає питання, чи можна прийняти на роботу голову третейського суду використовуючи код професії „голова суду” чи необхідно внести в нього відповідні зміни.

Слід зазначити, що основною формою оплати послуг третейського судді є контрактна (ст. 24). Відповідно з даною нормою в третейському суді для вирішення конкретного спору сторони і третейський суддя можуть укласти між собою контракти, в яких оговорюється взаємні права, обов'язки та інші питання, в тому числі розмір гонорару третейського судді. При цьому третейський суддя має право укласти контракт і отримати гонорар лише від однієї із сторін спору. Про те слід зазначити, що такий підхід може викликати обвинувачення переможеної сторони, яка не оплачує послуг арбітра, в суб'єктивному підході при вирішенні справи і особистій матеріальній зацікавленості третейського судді.

Діяльність третейського судді не носить також постійного характеру, оскільки сторони для вирішення конкретного спору на свій вибір можуть домовитися про кількісний і персональний склад третейського суду (ч. 4 ст. 16). І те, що кандидатура судді знаходиться в списку третейських суддів в постійно діючому третейському суді не означає, що сторони окремих справ будуть обирати саме його в якості судді.

Відповідно до ст. 5 Закону, на розгляд третейського суду мають право передавати будь який спір, який виникає із цивільних чи господарських правовідносин, крім передбачених законом випадків, як юридичними, так і фізичними особами. При чому закон не містить обмежень, що фізичною особою може бути виключно особа, яка зареєстрована як суб'єкт підприємницької діяльності. Є інші обмеження, наприклад, відносно непідвідомчості розгляду спорів, які виникають з сімейних правовідносин. Разом з тим таке обмеження не поширюється на спори, які виникають із шлюбних контрактів.

Відповідно до Закону найвищим органом третейського самоврядування є Всеукраїнський з'їзд суддів, який в свою

чергу обирає Третейську палату України. Представництво і захист інтересів третейських суддів постійно діючих третейських судів – основні принципи діяльності органу третейського самоврядування. Третейська палата України є постійно діючим органом третейського самоврядування, який представляє, захищає соціальні і професійні права третейських суддів, здійснює методичну та аналітичну роботу, аналізує практику третейських судів, а також здійснює інші повноваження, визначені з'їздом. І хоч функції, покладені на орган третейського самоврядування чітко регламентовані, такого органу до цих пір фактично не існує.

Безумовно, звернення в третейську суди на початковому етапі їх діяльності будуть носити одиничний характер. Пов'язано це не з відсутністю у третейських судів таких інструментів процесуального впливу, як забезпечення позову чи використання штрафу за не виконання вимоги суду – використання третейським судом засобів примушування сторін до виконання своїх обов'язків носить факультативний характер. Проблема в тому, що в нинішній час втрачений інтерес до об'єктивного і законного розгляду спорів, а особи які спорять, зацікавлені у вирішенні спору на свою користь. При наявності можливості „вирішити” правові конфлікти шляхом звернення в суди загальної юрисдикції переваги ефективною з точки зору досягнення законного результату процедури третейського розгляду спорів навряд чи будуть серйозно розглядати як аргумент на користь вибору третейського порядку розгляду спорів. І як це не дивно, але вдалий розвиток інституту третейського розгляду справ можливий лише в умовах функціонування системи правосуддя, яка відповідає стандартам правової держави.